ئۇرۇش هارام قىلىنغان ئايلاردا ئۇرۇش قىلىش

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا۟ شَيْـًٔا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰٓ
أَن تُحِبُّوا۟ شَيْـًٔا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلشَّهْرِ ٱلْحَرَامِ
قِتَالٍ فِيهِ ۖ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ ۖ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَكُفْرٌۢ بِهِۦ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ
أَهْلِهِۦ مِنْهُ أَكْبَرُ عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَٱلْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ ٱلْقَتْلِ ۗ وَلَا يَزَالُونَ يُقَـٰتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن
دِينِكُمْ إِنِ ٱسْتَطَـٰعُوا۟ ۚ وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِۦ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ حَبِطَتْ
أَعْمَـٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٢١٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ وَجَـٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أُو۟لَـٰٓئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ
رَّحِيمٌ ﴿٢١٨﴾﴾

﴿سىلەرگە جىهاد پەرز قىلىندى. هالبۇكى، سىلەر ئۇنى ياقتۇرمايسىلەر، سىلەر بىرەر نەرسىنى ياقتۇرماسلىقىڭلار مۇمكىن، ئەمما ئۇ سىلەر ئۈچۈن پايدىلىقتۇر؛ سىلەر بىرەر نەرسىنى ياقتۇرۇشۇڭلار مۇمكىن، ئەمما ئۇ سىلەر ئۈچۈن زىيانلىقتۇر. (سىلەرگە نېمىنىڭ پايدىلىق ئىكەنلىكىنى) الله بىلىدۇ، سىلەر بىلمەيسىلەر. (شۇنىڭ ئۈچۈن) الله بۇيرۇغانغا ئالدىراڭلار. (ئى مۇھەممەد!) ئۇلار سەندىن: «هارام قىلىنغان ئايدا ئۇرۇش قىلىشقا بولامدۇ؟» دەپ سورايدۇ، ئېيتقىنكى، «بۇ ئايدا ئۇرۇش قىلىش چوڭ گۇناهتۇر؛ الله نىڭ يولىدىن توسۇش، الله قا كۇفرىلىق قىلىش، مەسجىدى هەرامدا (ئىبادەت قىلىشتىن) توسۇش ۋە مەسجىدى هەرامدىن ئاهالىنى هەيدەپ چىقىرىش الله نىڭ دەرگاهىدا تېخىمۇ چوڭ گۇناهتۇر، پىتنە (يەنى مۆمىنلەرگە زىيانداشلىق قىلىش) ئادەم ئۆلتۈرۈشتىنمۇ قاتتىق گۇناهتۇر». ئۇلار (يەنى كۇففارلار) قولىدىن كەلسىلا سىلەرنى دىنىڭلاردىن قايتۇرۇۋەتكەنگە قەدەر سىلەر بىلەن داۋاملىق ئۇرۇشىدۇ. سىلەردىن كىمكى ئۆز دىنىدىن قايتىپ كاپىر پېتى ئۆلسە، ئۇنىڭ ئەمەللىرى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە بىكار بولۇپ كېتىدۇ. بۇنداق ئادەملەر ئەهلى دوزاختۇر، ئۇلار دوزاختا مەڭگۇ قالغۇچىلاردۇر. شۈبهىسىزكى، ئىمان ئېيتقانلار، هىجرەت قىلغانلار ۋە الله نىڭ يولىدا جىهاد قىلغانلار ـ ئەنە شۇنداق كىشىلەر الله نىڭ رەهمىتىنى ئۈمىد قىلىدۇ. الله ناهايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناهايىتى مېهرىباندۇر﴾.

ــ سۈرە بەقەرە 216 ــ، 217 ــ، 218 ـ ئايەتلەر

سۆزلۈكلەر تەھلىللىرى

كُرْهٌ: (ياقتۇرماسلىق)، بۇ سۆز يامان كۆرۈش، ياقتۇرماسلىق ۋە قىيىن، دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ. ئايەتتە: جىھاد قىلىش جاپا ـ مۇشەققەتلىك بولغانلىقى ئۈچۈن سىلەر ئۇنى ياقتۇرمايسىلەر دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

ٱلشَّهْرِ ٱلْحَرَامِ: (ھارام قىلىنغان ئايلار)، بۇ سۆز ئۇرۇش قىلىش ھارام قىلىنغان ئاي، دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. ئايەتتە رەجەب ئېيى كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

وَصَدٌ: (توسۇش)، بۇ سۆز توسۇش، مەنئى قىلىش مەنىلىرىدە كېلىدۇ.

وَٱلْفِتْنَةُ: (پىتنە)، بۇ سۆز مۇسۇلمانلارنىڭ دىللىرىدا دىنغا قارىتا گۇمان تۇغدۇرۇش ياكى ئۇلارنى ئازابلاش بىلەن ئۇلارغا زىيانكەشلىك قىلىش مەنىسىدە كېلىدۇ.

يَرْتَدِدْ: (قايتىپ)، بۇ سۆز قايتىش مەنىسىنى ئىپادىلەيدۇ. ئايەتتە ئىماندىن كۇپرىغا يېنىۋېلىشنى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا دىندىن يېنىۋالغان ئادەم "مۇرتەد" دېيىلىدۇ.

حَبِطَتْ: (بىكار بولۇپ كېتىدۇ)، بۇ سۆز ئەمەلى بۇزۇلدى، بىكار بولدى دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ.

هَاجَرُوا: (ھىجرەت قىلغانلار)، ئۇنىڭ ئەسلى سۆز تومۇرى «ئەلھىجرە» بولۇپ، الله نىڭ دىنىغا ياردەم بېرىش ئۈچۈن الله يولىدا ئائىلىدىن ۋە ۋەتەندىن ئايرىلىش مەنىسىنى ئىپادىلەيدۇ.

راغىب مۇنداق دەيدۇ: «ھىجرەت كاپىر يۇرتىدىن چىقىپ ئىمان يۇرتىغا بېرىشنى كۆرسىتىدۇ.»[①]

وَجَٰهَدُوا: (جىھاد قىلغانلار)، ئۇنىڭ ئەسلى سۆز تومۇرى «جوھد» بولۇپ، جاپا ـ مۇشەققەت، دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. جىھاد قىلىش بولسا، كۈچ ۋە تىرىشچانلىقنى سەرپ قىلىشنى كۆرسىتىدۇ. دۈشمەنلەر بىلەن ئۇرۇش قىلىش جىھاد دەپ ئاتالغان. چۈنكى، ئۇنىڭغا الله نىڭ سۆزىنى ئۈستۈنلۈككە ئېرىشتۈرۈش ۋە ئۇنىڭ دىنىنى غەلىبىگە ئىگە قىلىش ئۈچۈن جان ۋە پۇل ـ مال سەرپ قىلىنىدۇ[②].

يَرْجُونَ: (ئۈمىد قىلىدۇ)، ئۇنىڭ ئەسلى سۆز تومۇرى «ئەررەجائ» بولۇپ، پايدىلىق ئىشنىڭ ھاسىل بولۇشىنى ئۈمىد قىلىش، تەمە قىلىش مەنىلىرىدە كېلىدۇ.

راغىب مۇنداق دەيدۇ: «رەجائ خۇشال قىلىدىغان نەرسىنىڭ ھاسىل بولۇشىنى تەقەززا قىلىدىغان پەرەزدۇر.»

[①] راغىب ئەسفەھانىنىڭ «ئەلمۇفرەدات فىي غەرىيبىل قۇرئان» ناملىق كىتابى، 536 ـ بەت.
[②] ئىمام فەخرۇددىن رازىنىڭ «ئەتتەپسىر ئەلكەبىر» ناملىق تەپسىرى، 6 ـ جىلد، 41 ـ بەت.

www.munber.org

غَفُورٌ رَّحِيمٌ: (الله ناهايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر ناهايىتى مېھرىباندۇر)، يەنى گۇناھلىرىدىن تەۋبە قىلىپ مەغپىرەت تەلەپ قىلغۇچىلارغا الله نىڭ مەغپىرىتى ناهايىتى كەڭدۇر، مۆمىن بەندىلىرىگە رەھمىتى ناهايىتى چوڭدۇر.

ئايەتلەرنىڭ ئومۇمي مەنىسى

الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ئى مۆمىنلەر! ﴿سىلەرگە﴾ كاپىرلار بىلەن جىهاد قىلىش پەرز قىلىندى. ئۇنىڭدا پۇل ـ مالنى سەرپ قىلىش، جاننى سېلىپ بېرىش بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ سىلەرگە جاپالىق تۇيۇلىدۇ، تەبىئىيتىڭلار ئۇنى ياقتۇرماي قالىدۇ. بىراق، سىلەر ياقتۇرمايدىغان نەرسىدە ھەممە مەنپەئەت ۋە ياخشىلىقلار تېپىلىشى، سىلەر ياخشى كۆرىدىغان نەرسىدە ھەممە خىيىم خەتەر ۋە زىيانلار تېپىلىشى مۇمكىن. سىلەرگە نېمىنىڭ ياخشى، نېمىنىڭ يامان ئىكەنلىكىنى ﴿الله بىلىدۇ﴾ شۇڭا دۈشمىنىڭلار بىلەن جىهاد قىلىشتىن ئىبارەت سىلەرگە پەرز قىلىنغان بۇ ئۇلۇغ ئىشنى يامان كۆرمەڭلار. جىهاد قىلىش سىلەر ئۈچۈن ھازىرمۇ، كېيىنمۇ ياخشىلىق ئېلىپ كېلىدۇ.

ئى مۇھەممەد! ساھابىلىرىڭ سەندىن ﴿ھارام قىلىنغان ئايدا﴾ ئۇرۇش قىلىش ھالال بولامدۇ؟ دەپ سورايدۇ. ئۇلارغا ﴿ئېيتقىنكى﴾ ئۇرۇش قىلىشنىڭ ئۆزى ناهايىتى ﴿چوڭ﴾ ئىشتۇر. لېكىن مۇشرىكلارنىڭ مۇسۇلمانلارنى ﴿الله نىڭ يولىدىن﴾ توسۇشى، ﴿مەسجىدى ھەرامدا﴾ ئىبادەت قىلىشتىن توسۇشى، الله قا كۇفرىلىق قىلىشى، سىلەر مەسجىدى ھەرامنىڭ ئاھالىسى ۋە مەسجىدى ھەرامنىڭ ھىمايىچىلىرى تۇرۇقلۇق، ئۇلارنىڭ سىلەرنى ھەرەمدىن ھەيدەپ چىقىرىشى قاتارلىقلارنىڭ ھەممىسى ﴿الله نىڭ دەرگاھىدا﴾ سىلەرنىڭ مۇشرىكلارنى ئۆلتۈرگۈنىڭلاردىنمۇ ﴿چوڭ﴾ گۇناھتۇر. ئۇلار سىلەرنىڭ دىنىڭلارغا زىيانكەشلىك قىلماقتا. بۇ الله نىڭ دەرگاھىدا ئادەم ئۆلتۈرگەندىنمۇ چوڭ گۇناھتۇر. ئەگەر سىلەر ئۇلارنى ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئايدا ئۆلتۈرگەن بولساڭلار، ئۇلار ئۇنىڭدىنمۇ ئېغىر، ئۇنىڭدىنمۇ قەبىھ گۇناھ قىلدى. چۈنكى، ئۇلار سىلەرنىڭ دىنىڭلارغا زىيانكەشلىك قىلدى. ﴿پىتنە (يەنى مۆمىنلەرگە زىيانداشلىق قىلىش) ئادەم ئۆلتۈرۈشتىنمۇ قاتتىق گۇناھتۇر﴾.

ئاندىن الله تائالا مۇشرىكلارنىڭ مۆمىنلەرگە زىيانكەشلىك قىلىپ قولىدىن كەلسىلا ئۇلارنى دىنىدىن قايتۇرۋەتكەنگە قەدەر ئۇلار بىلەن ﴿داۋاملىق﴾ ئۇرۇشىدىغانلىقىنى خەۋەر قىلىدۇ. ئۇلار كۇفرىلىق قىلىشتىن ۋە جىنايى قىلمىشلىرىدىن يانغىنى يوق. ﴿سىلەردىن كىمكى ئۆز دىنىدىن قايتىپ﴾ چىقىدىكەن، ئۇنىڭ ئەمەلى بىكار قىلىنىپ، ساۋابى يوققا چىقىدۇ. شۇنىڭ بىلەن جەھەننەم ئوتىدا مەڭگۈ قالغۇچىلاردىن بولىدۇ. چۈنكى، ئۇ ئازغۇنلۇققا چاقىرغۇچىنىڭ دەۋىتىنى قوبۇل قىلدى.

ئاندىن الله تائالا مۇنداق خەۋەر قىلىدۇ: ئىمان ئېيتقانلار، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن ﴿ھىجرەت قىلغانلار﴾ ۋە الله نىڭ دۈشمەنلىرىدىن ئىبارەت كاپىرلارغا قارشى بارلىق تىرىشچانلىقنى سەرپ قىلغانلار ئەنە شۇنداق كىشىلەر ﴿الله نىڭ رەھمىتىنى ئۈمىد قىلىدۇ﴾، ئۇلار بۇ ئارتۇقچىلىق ۋە بۇ مۇكاپاتقا لايىق كىشىلەردۇر. چۈنكى، ئۇلار پۈتۈن كۈچىنى ئىشقا سېلىپ، الله نىڭ رازىلىقى ئۈچۈن ئىنتايىن زور تىرىشچانلىق سەرپ قىلغانلاردۇر. شۇڭا ئۇلار دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە غەلىبىگە، نىجاتلىققا، بەخت ـ سائادەتكە ئېرىشىشكە ھەقلىق بولغان.

نازىل بولۇش سەۋەبلىرى

ئىبنى ئاببااس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: «پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئابدۇللاھ ئىبنى جەھشنى جۇمادىيەل ئاخىر ئېيىدا يەنى بەدىر ئۇرۇشى بولۇشتىن ئىككى ئاي ئىلگىرى بىر ئەترەتكە باشلىق قىلىپ، قۇرەيشنىڭ ئەمرى ئىبنى ئابدۇللاھ ھەزرەمى ۋە يەنە ئۈنىڭ بىلەن ئۈچ كىشى بار تىجارەت كارۋىنىنى كۆزىتىشكە ئەۋەتىدۇ. ئۇلار ئەمرى ئىبنى ئابدۇللاھ ھەزرەمىنى ئۆلتۈرۈپ، ئىككى كىشىنى ئەسىر ئالىدۇ ۋە تائىپلىقنىڭ مېلى بار تىجارەت كارۋىنىنى ھەيدەپ كېتىدۇ.

ۋەقە يۈز بەرگەن كۈن دەل رەجەب ئېيىنىڭ بىرىنچى كۈنى بولۇپ، ئەترەتتىكىلەر ئۇنى جۇمادىيەل ئاخىر ئېيى دەپ ئويلىغان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن قۇرەيشلەر: مۇھەممەد ئۇرۇش ھارام قىلىنغان، قورققان كىشى ئەمىن بولىدىغان، كىشىلەر تىرىكچىلىك يولىنى تۇتۇپ تاراپ كېتىدىغان ئاينى ھالال قىلدى، دەپ جار سالىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كارۋاننى توختىتىپ قويىدۇ. بۇ ئىش ئەترەتتىكى ساھابىلارغا ئېغىر تۇيۇلىدۇ. ئۇلار: تەۋبىمىز ھەققىدە ئايەت نازىل بولغىچە ھېچ يەرگە تەۋرىمەيمىز، دېيىشىدۇ. شۇنىڭ بىلەن الله تائالا: ﴿(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار سەندىن: «ھارام قىلىنغان ئايدا ئۇرۇش قىلىشقا بولامدۇ؟» دەپ سورايدۇ﴾ دېگەن ئايەتنى نازىل قىلىدۇ.»

ئىبنى ئاببااس مۇنداق دەيدۇ: «بۇ ئايەت نازىل بولغاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام غەنىمەتنى قوبۇل قىلدى.»[①]

[①] ئىمام تەبەرىنىڭ «جامىئۇل بەيان» ناملىق تەپسىرى، 2 ـ جىلد، 347 ـ بەت. ئىمام زەمەخشەرىنىڭ «ئەلكەششاف» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 196 ـ بەت. ئىمام ئىبنى كەسىرنىڭ «قۇرئان ئەزىم» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 253 ـ بەت. ئىمام قۇرتۇبىنىڭ «ئەلجامىئ لىئەھكامىل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 3 ـ جىلد، 40 ـ بەت. ئىمام فەخرۇددىن رازىنىڭ «ئەتتەپسىر ئەلكەبىر» ناملىق تەپسىرى، 6 ـ جىلد، 31 ـ بەت.

www.munber.org

تەپسىرنىڭ ئىنچىكە ۋە نازۇك نۇقتىلىرى

1 ـ ھەسەن مۇنداق دەيدۇ: «قاتتىقچىلىق ۋە ئېغىرچىلىقنى يامان كۆرمەڭلار. بىرەر ئىشنى يامان كۆرۈشۈڭ مۇمكىن، ئەمما ئۇ ساڭا نىجاتلىق بېرىدۇ. بىرەر ئىشنى ياخشى كۆرۈشۈڭ مۇمكىن، ئەمما ئۇ ساڭا زىيان ئېلىپ كېلىدۇ. ئەبۇ سەئىد زەرىر مۇنداق شېئىر ئوقۇيدۇ:

بىرەر ئىشتىن ھەزەر قىلىشىڭ مۇمكىن،
لېكىن ئۇ سېنى مەمنۇن قىلىدىغان ئىشنى تارتىپ كېلىدۇ.
مەخپىيدۇر ئۇنىڭدىكى ياخشى ئىش،
ۋەلېكىن يامان ئىش ئاشكارا بولىدۇ.»[1]

2 ـ اللہ تائالانىڭ: ﴿سىلەر ئۇنى ياقتۇرمايسىلەر﴾ دېگەن سۆزى: ئۇ سىلەرنىڭ تەبىئىتىڭلارغا ئېغىر كېلىدۇ، چۈنكى، ئۇ جاپالىق ۋە جانغا ئېغىر كېلىدىغان ئىبادەتتۇر، دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. تەبىئەت جەھەتتىن مۇنداق ياقتۇرماسلىق اللہ نىڭ ھۆكمىگە رازى بولۇشقا زىت كېلىپ قالمايدۇ. كېسەل ئادەمنۇ شۇنداق ئاچچىق، جاننى بىئارام قىلىدىغان قاقشىق دورىنى ئاخىرى شىپا قىلىدۇ، دېگەن ئېتىقاد بىلەن ئىچىدۇ.

3 ـ مۇشرىكلار ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئايدا ئادەم ئۆلتۈرۈشنى شۇنداق چوڭ گۇناھ ھېسابلاشتى. ئەمەلىيەتتە بولسا ئۆزلىرى ئۇنىڭدىنمۇ چوڭ ۋە ئېغىر گۇناھنى ئىشلەپ، كىشىلەرنى اللہ نىڭ دىنىدىن توستى، مۆمىنلەرگە زىيانكەشلىك قىلدى.

4 ـ اللہ تائالانىڭ: ﴿ئەنە شۇنداق كىشىلەر اللہ نىڭ رەھمىتىنى ئۈمىد قىلىدۇ﴾ دېگەن سۆزى ناھايىتى ئىنچىكە بولۇپ، ئىنسان ئۆزىنىڭ ئەمەلىگە تايانماستىن، اللہ نىڭ پەزلىگە تايىنىشى لازىم دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. بىر ھەدىستە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «سىلەرنىڭ بىرىڭلارنى ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ ئەمەلى جەننەتكە ئېلىپ كىرەلمەيدۇ» دېگەندە، ساھابىلار: ئى اللہ نىڭ پەيغەمبىرى! سەنمۇ شۇنداقمۇ؟ دېگەن. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «مەنمۇ شۇنداق. لېكىن اللہ مېنى ئۆز رەھمىتى ۋە پەزلى بىلەن ئورىغان» دېگەن.

قەتادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: «ئەنە شۇ كىشىلەر بۇ ئۈممەتنىڭ ئەڭ ياخشى ئادەملىرى بولسىمۇ، اللہ ئۇلارنى، سىلەرنىڭ ئاڭلىغىنىڭلاردەك، اللہ نىڭ رەھمىتىنى ئۈمىد قىلىدىغان كىشىلەر قىلغان. كىم بىرەر نەرسىنى ئۈمىد قىلسا، ئۇنى تەلەپ قىلىدۇ، كىم بىرەر نەرسىدىن قورقسا، ئۇنىڭدىن قاچىدۇ.»[2]

---

[1] ئىمام فەخرۇددىن رازىنىڭ «ئەتتەپسىر ئەلكەبىر» ناملىق تەپسىرى، 6 ـ جىلد، 30 ـ بەت.
[2] ئىمام زەمەخشەرىنىڭ «ئەلكەششاف» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 196 ـ بەت.

شەرىئەت ھۆكۈملىرى

بىرىنچى ھۆكۈم

ئۇرۇش هارام قىلىنغان ئايدا ئۇرۇش قىلىشقا بولامدۇ؟

بۇ ئايەت ئۇرۇش هارام قىلىنغان ئايدا ئۇرۇش قىلىشنىڭ هاراملىقىنى كۆرسىتىدۇ. تەپسىرشۇناسلار بۇ ئايدا ئۇرۇش قىلىشنىڭ هاراملىقى ئەسلى هالىتىدە قېلىۋەردىمۇ ياكى ئەمەلدىن قالدۇرۇلدىمۇ؟ دېگەن مەسىلىدە مۇنداق قاراشلارغا كەلگەن:

ئەتائ: بۇ هۆكۈم ئەمەلدىن قالدۇرۇلمىغان دەپ قارايدۇ. ئۇ قەسەم قىلىپ تۇرۇپ بۇ قارىشىنىڭ توغرىلىقىنى تەكىتلەيدۇ.

ئىبنى جەرىر مۇنداق دەيدۇ: «ئەتائ ماڭا الله نىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىپ تۇرۇپ كىشىلەرنىڭ هەرەمدە ۋە ئۇرۇش هارام قىلىنغان ئايدا ئۇرۇش قىلىشنىڭ هالال ئەمەسلىكىنى، پەقەت مۇداپىئە قىلىش ئۈچۈن ئۇرۇش قىلسا بولىدىغانلىقىنى ئېيتىپ بەردى.» [1]

كۆپچىلىك تەپسىرشۇناسلار بۇ هۆكۈم سۈرە تەۋبىدىكى ﴿مۇشرىكلارنى قەيەردە ئۇچراتساڭلار، شۇ يەردە ئۆلتۈرۈڭلار﴾[2] دېگەن ئايەتنىڭ ۋە ﴿مۇشرىكلار سىلەرگە بىرلىكتە هۇجۇم قىلغاندەك، سىلەرمۇ ئۇلارغا قارشى بىرلىكتە ئۇرۇش قىلىڭلار﴾[3] دېگەن ئايەتنىڭ هۆكمى بىلەن مەنسۇخ قىلىنغان، دەپ قارايدۇ.

سەئىد ئىبنى مۇسەييەبتىن: مۇسۇلمانلار كاپىرلارغا ئۇرۇش هارام قىلىنغان ئايدا ئۇرۇش ئاچسا توغرا بولامدۇ؟ دەپ سورالغاندا، ئۇ: هەئە، دەپ جاۋاب بەرگەن.

كۆپچىلىك تەپسىرشۇناسلارنىڭ دەلىلى شۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام هۇنەيندىكى هاۋازىن قەبىلىسىگە، تائىپتىكى سەقىف قەبىلىسىگە غازات يۈرۈشى قىلغان. ئۇ يەنە ئەبۇ ئامىرنى ئەۋتاستىكى مۇشرىكلارغا هۇجۇم قىلىشقا ئەۋەتكەن. بۇ ۋەقەلەر ئۇرۇش هارام قىلىنغان ئايلاردا ئىدى. ئەگەر ئۇ ئايلاردا ئۇرۇش قىلىش هارام بولغان بولسا، پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام ئۇرۇش قىلمىغان بولاتتى.

ئىبنۇل ئەرەبى مۇنداق دەيدۇ: «توغرىسى، بۇ ئايەت پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنى ئۇرۇش هارام قىلىنغان ئايدا ئۇرۇش قىلدى دەپ، ئۆكتە قوپقان مۇشرىكلارغا رەددىيە بېرىدۇ. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿الله نىڭ يولىدىن توسۇش، الله قا كۇفرلىق قىلىش،

[1] ئىمام فەخرۇددىن رازىنىڭ «ئەتتەپسىر ئەلكەبىر» ناملىق تەپسىرى، 6 ـ جىلد، 33 ـ بەت. ئىمام زەمەخشەرىنىڭ «ئەلكەششاف» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 196 ـ بەت.
[2] سۈرە تەۋبە 5 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] سۈرە تەۋبە 36 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

مەسجىدى ھەرامدا (ئىبادەت قىلىشتىن) توسۇش ۋە مەسجىدى ھەرامدىن ئاھالىنى ھەيدەپ چىقىرىش الله نىڭ دەرگاھىدا تېخىمۇ چوڭ گۇناھتۇر...﴾ ئەگەر سىلەر ئەنە شۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئايلاردا قىلىدىكەنسىلەر، ئۇ ئايلاردا سىلەرگە قارشى ئۇرۇش قىلىش مۇقەررەرلىشىدۇ.»[1]

ئىككىنچى ھۆكۈم

دىندىن يېنىۋېلىش ئەمەلنى بىكار قىلىپ، ئىنساننىڭ ياخشىلىقلىرىنى پۈتۈنلەي يوققا چىقىرامدۇ؟

الله تائالانىڭ: ﴿سىلەردىن كىمكى ئۆز دىنىدىن قايتىپ كاپىر پېتى ئۆلسە، ئۇنىڭ ئەمەللىرى دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە بىكار بولۇپ كېتىدۇ﴾ دېگەن سۆزى دىندىن يېنىۋېلىشنىڭ ئەمەلنى بىكار قىلىدىغانلىقىنى، ياخشى ئەمەللەرنىڭ ساۋابىنىڭ يوق بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

ئۆلىمالار مۇرتەد ھەققىدە: ئۇنىڭ پەقەت دىندىن يېنىۋېلىشى بىلەنلا ئەمەللىرى بىكار بولۇپ كېتەمدۇ؟ ياكى ئۇ كاپىر پېتى ئۆلسە، ئاندىن ئەمەللىرى بىكار بولۇپ كېتەمدۇ؟ دېگەن مەسىلىدە مۇنداق قاراشلارغا كەلگەن:

ئىمام مالىك ۋە ئەبۇ ھەنىفە: ئەمەل دىندىن يېنىۋېلىش بىلەنلا بىكار بولۇپ كېتىدۇ، دەپ قارايدۇ.

ئىمام شافىئىي: ئەمەل پەقەت كاپىر پېتى ئۆلسە، ئاندىن بىكار بولۇپ كېتىدۇ، دەپ قارايدۇ.

ئىمام شافىئىي الله تائالانىڭ: ﴿كاپىر پېتى ئۆلسە﴾ دېگەن سۆزىنى دەلىل قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: «الله تائالا بۇ ئايەتتە ئەمەلنىڭ بىكار بولۇپ كېتىشىگە كاپىر پېتى ئۆلۈشنى شەرت قىلغان. ئەگەر ئۇ دىندىن يېنىۋالغاندىن كېيىن ئىسلامغا قايتا كىرسە، ھېچقانداق ھۆكۈم كەلمەيدۇ يەنى ئەمەل بىكار قىلىنمايدۇ، دوزاختىمۇ مەڭگۈ قالىدىغانلاردىن بولمايدۇ.»

ئىمام مالىك ۋە ئەبۇ ھەنىفە الله تائالانىڭ: ﴿ئەگەر سەن الله قا شېرىك كەلتۈرسەڭ، سېنىڭ ئەمەلىڭ ئەلۋەتتە بىكار بولۇپ كېتىدۇ﴾[2] دېگەن سۆزىنى ۋە: ﴿كىمكى ئىماندىن يېنىۋالىدىكەن (ياكى شەرىئەت ئەھكاملىرىنى ئىنكار قىلىدىكەن)، ئۇنىڭ ئەمەلى (نىڭ ساۋابى) يوققا چىقىرىلىدۇ﴾[3] دېگەن سۆزىنى دەلىل قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: «بۇ ئىككى ئايەت كاپىر بولۇشنىڭ ئەمەلنى بىكار قىلىۋېتىدىغانلىقىنى كاپىر پېتى ئۆلۈشكە شەرت قىلماستىنلا كۆرسەتكەن.»

---

[1] ئىبنۇل ئەرەبىنىڭ «ئەھكامۇل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 147 ـ بەت.
[2] سۈرە زۇمەر 65 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] سۈرە مائىدە 5 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

مۇشۇنىڭغا ئاساسەن، ئۇلارنىڭ ئىختىلاپى مۇسۇلمان بولۇپ ھەج قىلغان، ئاندىن مۇرتەد بولغان، ئاندىن يەنە مۇسۇلمان بولغان ئادەم ھەققىدىمۇ كۆرۈلىدۇ. ئىمام مالىك ۋە ئەبۇ ھەنىفە: مۇنداق ئادەم قايتا ھەج قىلىشى لازىم، چۈنكى، ئۇنىڭ مۇرتەد بولۇشى ئىلگىرى قىلغان ھەججىنى بىكار قىلىۋېتىدۇ، دەپ قارايدۇ.

ئىمام شافىئىي: ئۇنىڭ ھەج قىلىشى لازىم ئەمەس، چۈنكى، ئۇ ئىلگىرى ھەج قىلىپ بولغان، مۇرتەدلىك ئۇنى بىكار قىلىۋەتمەيدۇ، پەقەت كۇپرى ئۈستىدە ئۆلسە، ئاندىن بىكار بولۇپ كېتىدۇ، دەپ قارايدۇ.

ئىبنۇل ئەرەبى «ئەھكامۇل قۇرئان» ناملىق تەپسىرىدە مۇنداق دەيدۇ: «ئۆلىمالىرىمىز اللە تائالانىڭ: ﴿ئەگەر سەن اللە قا شېرىك كەلتۈرسەڭ، سېنىڭ ئەمەلىڭ ئەلۋەتتە بىكار بولۇپ كېتىدۇ﴾ دېگەن سۆزىنى دەلىل قىلىپ: بۇ خىتاب پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا قىلىنغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئۈممىتىنى كۆرسىتىدۇ. چۈنكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دىندىن يېنىۋېلىشى ھەرگىز مۇمكىن ئەمەس. مەزكۇر ئايەتتە كاپىر پېتى ئۆلۈشنىڭ شەرت ئىكەنلىكى بايان قىلىنمىدى، چۈنكى، ئۇنىڭ ئارقىدىنلا شۇ ئايەتنىڭ ئۆزىدە كاپىر پېتى ئۆلگەن ئادەمنىڭ جازاسىمۇ بايان قىلىنىپ، ئۇنىڭ دوزاختا مەڭگۈ قالىدىغانلىقى كۆرسىتىلدى. باشقا ئايەتتە بولسا، اللە قا شېرىك كەلتۈرگەن ئادەمنىڭ ئەمەلى بىكار قىلىنىدىغانلىقى بايان قىلىندى. بۇ ئىككى ئايەت ئايرىم ـ ئايرىم ئىككى مەنىنى، باشقا ـ باشقا ئىككى ھۆكۈمنى كۆرسىتىدۇ.»[1]

مەن مۇنداق دەپ قارايمەن: دەلىللەرنىڭ زاھىرى مەنىلىرى دىندىن يېنىۋېلىشنىڭ ئەمەلنى شەرتسىز بىكار قىلىۋېتىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ مەسىلىدىكى كۈچلۈك قاراش مالىكى ۋە ھەنەفى مەزھەبلىرىنىڭ قاراشلىرىدۇر.[2]

ئايەتلەر كۆرسىتىدىغان ئەھمىيەتلىك نۇقتىلار

1 ـ جىھاد قىلىش ئېغىر كېلىدۇ، لېكىن ئۇ ھەققە ياردەم بېرىش ۋە دىننى غەلىبىگە ئېرىشتۈرۈش يولىدۇر.

2 ـ مۆمىن جىھاد قىلىشتىن ئىككىلەنمەسلىكى لازىم. چۈنكى، جىھاد ئارقىلىق غەلىبىگە ئېرىشكىلى ياكى شېھىت بولغىلى بولىدۇ.

3 ـ ئىنسانلارنى اللە نىڭ دىنىدىن توسۇش ۋە اللە نىڭ ئايەتلىرىگە كاپىر بولۇش بولسا، ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئايدا ئۇرۇش قىلىشتىنمۇ چوڭ گۇناھتۇر.

---

[1] ئىبنۇل ئەرەبىنىڭ «ئەھكامۇل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 148 ـ بېتىدىن قىسقارتىپ ئېلىندى.

[2] ئىبنۇل ئەرەبىنىڭ «ئەھكامۇل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 148 ـ بەت. ئىمام ئەلۇسىنىڭ «روھۇلمەئانى» ناملىق تەپسىرى، 2 ـ جىلد، 110 ـ بەت. ئىمام قۇرتۇبىنىڭ «ئەلجامىئ لىئەھكامىل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 3 ـ جىلد، 48 ـ بەت. ئىمام زەمەخشەرىنىڭ «ئەلكەششاف» ناملىق تەپسىرى، 1 ـ جىلد، 196 ـ بەت.

www.munber.org

4 ـ مۇشرىكلارنىڭ مۇسۇلمانلارغا قارشى ئۇرۇش قىلىشتىكى نىشانى مۇسۇلمانلارنى ھەر تۈرلۈك يوللار ۋە ھەر تۈرلۈك ۋاستىلەر بىلەن كۇپرىغا قايتۇرۇشتىن ئىبارەتتۇر.

5 ـ ئىسلام دىنىدىن يېنىۋېلىش ئىلگىرى قىلغان ياخشى ئەمەللەرنى بىكار قىلىۋېتىدۇ ۋە ئىنساننى جەھەننەم ئوتىدا مەڭگۈ قېلىشقا گىرىپتار قىلىدۇ.